

Ondernemerschap in Vlaanderen: een vergelijkende, internationale studie

De Global Entrepreneurship Monitor (GEM) is een jaarlijks onderzoek dat een beeld geeft van de ondernemingsgraad van een land. GEM is een internationaal onderzoeksproject dat gezamenlijk wordt georganiseerd door Babson College en London Business School. In 2002 namen 37 landen deel. Elk land heeft een eigen onderzoeksteam dat de nationale resultaten uitspit. Het Belgische en Vlaamse luik van het onderzoek werden voor de derde maal op rij verricht door de Vlerick Leuven Gent Management School met de steun van het Steunpunt Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie.

De TEA-index wordt berekend als het percentage van de beroepsbevolking dat tot één van de twee hierbovenvermelde categorieën behoort. Eerst bespreken we de TEA-resultaten, daarna focussen we op de ondernemingsgraad van de starters en nieuwe bedrijven. Vervolgens maken we een onderscheid tussen ondernemerschap uit 'opportuniteit' versus 'noodzaak'. Ten slotte bestuderen we de mate waarin in Vlaanderen 'high potential' bedrijven werden opgestart in 2002.

Hoe ondernemend is Vlaanderen?

Eén van de hoofddoelstellingen van het GEM-onderzoek is het bepalen van de graad van ondernemingsactiviteit over de hele wereld op een gestandaardiseerde wijze. Teneinde dit te verwezenlijken, wordt de 'Ondernemingsgraad' of 'Total Entrepreneurial Activity' (TEA) index berekend voor elk land. De TEA-index is een combinatie van de volgende 2 types ondernemers:

1. Startende/beginnende ondernemers, zijnde personen die momenteel betrokken zijn in concrete activiteiten om een nieuw bedrijf op te starten. Hierbij mogen geen lonen of salarissen zijn uitbetaald gedurende meer dan 3 maanden. Deze categorie wordt bestempeld als de 'starters'.
2. Eigenaar-managers van nieuwe bedrijven, zijnde personen die een bedrijf dat tussen 3 en 42 maanden oud is bezitten en runnen. Deze categorie wordt bestempeld als de 'nieuwe bedrijven'.

Teneinde het niveau van de Vlaamse ondernemingsactiviteit beter te duiden, worden de Vlaamse resultaten vergeleken met 36 andere GEM landen (excl. België) en één andere regio (Wallonië). Omdat er geen regionale gegevens beschikbaar waren voor deze 36 landen, zullen we Vlaanderen vergelijken met 'landenscores'.

In tabel 1 worden de resultaten van Vlaanderen voor 2002 vergeleken met het gemiddelde over alle GEM-landen heen. Verder wordt ook een vergelijking gemaakt met de resultaten voor Vlaanderen in 2001.

De TEA-index voor Vlaanderen in 2002 bedroeg 2,6%. De gemiddelde ondernemingsgraad voor alle GEM-landen opgenomen in 2002 was 8,0%. Vlaanderen situeerde zich dus ver onder de gemiddelde ondernemingsgraad van alle GEM-landen en kwam zo op de 36ste plaats op een totaal van 38 'landen'. Enkel Rusland (2,5%) en Japan (1,8%) scoorden lager. Een grotere becommernis is dat

Vlaanderen de laagste score optekende van alle West-Europese GEM-landen (het West-Europese TEA-gemiddelde bedroeg 6,0%). Dit betekent dus dat Vlaanderen in 2002 de kleinste proportie startende en nieuwe ondernemers telde vergeleken met de andere West-Europese landen (figuur 1).

De TEA van 2,6% in Vlaanderen in 2002 impliceert een daling van 37% vergeleken met 2001. Deze daling is groter dan de gemiddelde daling van alle landen die deelnamen aan de 2001 én 2002 GEM-studies (die gemiddelde daling bedroeg ongeveer 25%). Er moet wel opgemerkt worden dat naast

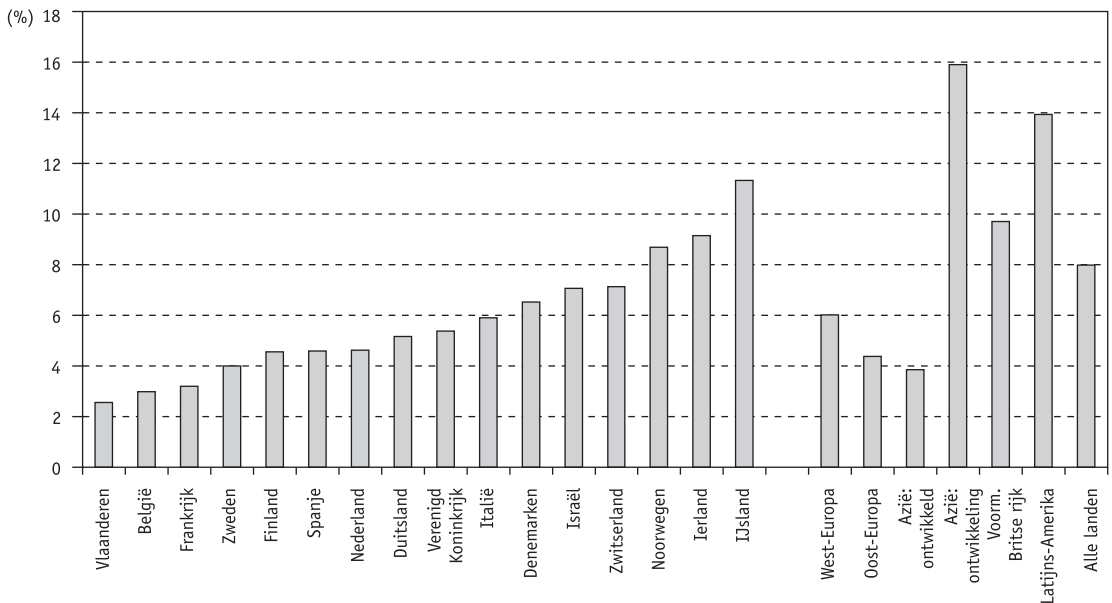
Tabel 1.
Ondernemingsgraad voor Vlaanderen (2000-2001).

Ondernemingsactiviteit	Vlaanderen				Alle GEM landen 2002 Gemiddelde (%)
	2002		2001		
	Score (%)	Rangorde*	Score (%)	Rangorde**	
TEA (ondernemingsgraad)	2,6	36	4,1	29	8,0
Starters	1,7	35	3,3	27	4,7
Nieuwe bedrijven	1,0	35	0,8	29	3,7
TEA uit opportuniteit	1,5	37	3,0	27	5,6
TEA uit noodzaak	0,3	37	0,6	25	1,9

* Op 36 landen en 2 regio's

** Op 28 landen en 1 regio

Figuur 1.
Total Entrepreneurial Activity in Vlaanderen, West-Europa en wereldwijd (2002).



Vlaanderen vele landen een afname in ondernemingsgraad kenden tussen 2001 en 2002. Meer bepaald is het zo dat van de 28 landen die deelnamen aan zowel de 2001- als 2002-studie, er 15 een significante daling vertoonden op het vlak van hun TEA-index.

Zoals hoger vermeld, wordt er binnen de GEM-studie een onderscheid gemaakt tussen twee niveaus van ondernemingsactiviteit: 'starters' en 'nieuwe bedrijven'. Een persoon wordt verondersteld betrokken te zijn bij een 'starter' als hij of zij gedurende de laatste 12 maanden enige activiteit heeft ondernomen om een bedrijf op te starten waarbij nog niet meer dan 3 maanden lonen of salarissen werden betaald. Een persoon wordt verondersteld betrokken te zijn bij een 'nieuw bedrijf' als hij of zij momenteel een bedrijf of een deel ervan bezit dat lonen of salarissen heeft betaald gedurende een periode van 3 tot 42 maanden. In tabel 1 kan worden afgelezen dat 1,7% van de volwassen bevolking in Vlaanderen bezig was met het opstarten van een onderneming in 2002. Dit betekende een afname van ongeveer 50% t.o.v. 2001 (van 3,3% naar 1,7%). Verder werd gevonden dat 1,0% van de volwassen bevolking betrokken was bij een nieuw bedrijf, d.w.z. gedeeltelijk of volledig een bedrijf opgestart heeft sinds 1999. Het niveau van de ondernemingsactiviteit op het vlak van 'nieuwe bedrijven' was relatief stabiel tussen 2001 en 2002.

De GEM-studie maakt verder ook een onderscheid tussen personen die een bedrijfsopportunity naja-gen ('ondernemers uit opportunity') en personen die betrokken worden in ondernemerschap omdat ze geen andere keuze hebben ('ondernemers uit noodzaak'). Voor de respondenten die konden toegewezen worden aan één van die twee bovenvermelde categorieën, werden in 2002 de volgende cijfers gevonden over alle GEM-landen heen: daar waar 77% van de ondernemers 'ondernemer uit opportunity' waren, waren 23% 'ondernemer uit noodzaak'. Als alleen de West-Europese GEM-landen in rekening worden genomen, veranderen deze proporties naar 87% opportunity-ondernemers en 13% ondernemers uit noodzaak. Dit resultaat is zoals verwacht gezien de hogere proportie van hoge-inkomensgezinnen in West-Europa vergeleken met de andere GEM-landen. De resultaten voor Vlaanderen zijn consistent met de Europese cijfers: in 2002 werden 83% van de nieuwe Vlaamse

ondernemers gedreven door opportunititeiten, 17% door noodzaak. Wel is het zo dat het absolute niveau van deze twee types van ondernemerschap zeer laag was in 2002: slechts 1,5% van de Vlaamse volwassen bevolking was 'ondernemer uit opportunity' (37ste positie op 38); slechts 0,3% van de bevolking was 'ondernemer uit noodzaak' (37ste positie).¹

High-potential ondernemers

In 2002 werd voor het eerst ook aandacht besteed aan startende en nieuwe ondernemingen die het potentieel hebben een belangrijke invloed uit te oefenen, de zogenaamde 'high-potential' bedrijven. De high-potential ondernemers werden geïdentificeerd op basis van drie criteria: potentieel voor marktcreatie, potentieel voor jobcreatie en de mate van exportoriëntatie.

In vergelijking met de andere West-Europese GEM-landen, stond Vlaanderen in 2002 onderaan op het vlak van het relatief aantal nieuwe high-potential ondernemingen: slechts 0,5% van de Vlaamse volwassen bevolking kon bestempeld worden als zijnde betrokken bij een 'high-potential' start-up. Figuur 2 geeft de relatieve positie van Vlaanderen in vergelijking met de West-Europese landen. De resultaten suggereren dat het lage niveau van starters en nieuwe bedrijven *in het algemeen* in Vlaanderen automatisch een laag aantal high-potential starters met zich meebrengt. Het beperkt aantal high-potential startende ondernemingen in Vlaanderen is zeer zorgwekkend gezien deze bedrijven cruciaal kunnen zijn in het aanmoedigen van de economische welvaart in een land of een regio.²

Wie zijn de Vlaamse ondernemers?

Het GEM-onderzoek verschaft tevens inzichten met betrekking tot de demografische achtergrond van de ondernemers. In 2002 werd gekeken naar leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en gezinsinkomen van de Vlaamse ondernemer.

Nieuwe Vlaamse ondernemers zijn gemiddeld ouder dan in de rest van de wereld. In 2002 was meer dan 45% van de Vlaamse nieuwe ondernemers tussen de 35 en 44 jaar oud, terwijl de leeftijdsgroep

tussen 25 en 34 wereldwijd de belangrijkste was. Verder is het ook belangrijk op te merken dat het belang van deze laatste leeftijdsgroep (25-34 jaar) is afgenomen in Vlaanderen tussen 2001 en 2002 (van 30% naar 20%). Dit resultaat toont aan dat er een enorm onbenut potentieel tot ondernemerschap huist binnen deze leeftijdsgroep van 'jongeren'. Hun gebrek aan interesse in een carrière als ondernemer is ontmoedigend, vooral na hun sterke enthousiasme gedurende de internet-boom van de voorbije jaren.

Verder werd gevonden dat in Vlaanderen de *mannen ongeveer tweemaal meer betrokken* zijn bij ondernemerschap in vergelijking met de vrouwen: in 2002 was 3,5% van alle Vlaamse mannen een eigen onderneming aan het opstarten of een eigen nieuw bedrijf aan het runnen; dit percentage bedroeg slechts 1,7% voor de Vlaamse vrouwen. Vrouwen zijn ook minder geneigd om 'high-potential' ondernemingen op te starten in vergelijking met mannen. Meer bepaald beperken de ondernemerschapsactiviteiten van vrouwen zich vaak tot het opstarten van een 'lifestyle' bedrijf.

Op het gebied van onderwijs komt de Vlaamse situatie niet helemaal overeen met de internationale gegevens. Uit de globale GEM-resultaten blijkt dat personen met een hogere opleiding meer kans

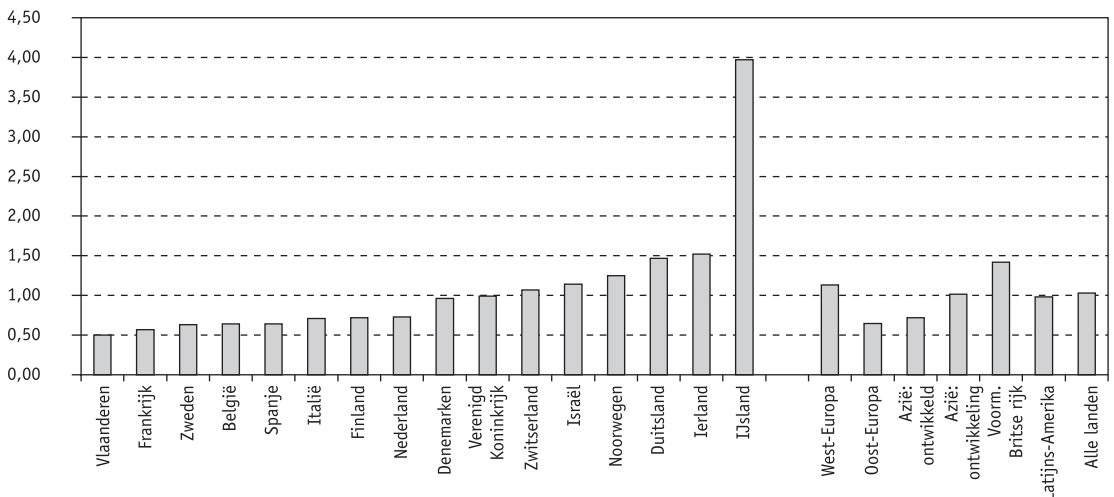
hebben om betrokken te zijn in ondernemerschap. In Vlaanderen echter vormen de volwassenen met een hogere opleiding niet de meest 'ondernemende' categorie; de hoger opgeleiden moesten het op dat vlak in 2002 afleggen tegen de *volwassenen met enkel een secundaire of technische opleiding*.

Tenslotte wees de GEM-studie ook uit dat het merendeel (62,5%) van de Vlaamse nieuwe ondernemers in 2002 bestond uit *volwassenen met een inkomen dat behoort tot de hoogste 33%* van de totale bevolking. Dit komt overeen met het feit dat het merendeel van de Vlaamse ondernemers gedreven worden tot ondernemerschap door opportuniteiten, en niet door noodzaak.

Besluit

In 2002 was minder dan 3% van de actieve bevolking in Vlaanderen ondernemer volgens de definitie van de Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Dit was de laagste score in West-Europa en betekende een daling van meer dan 35% ten opzichte van 2001. Hoewel deze evolutie een algemene daling wereldwijd reflecteert, was Vlaanderen veel minder ondernemend dan toppers als Ierland, Noorwegen en Zwitserland. Het is wel interessant op te merken dat de relatieve rangorde van de ver-

Figuur 2. High-potential ondernemerschap in Vlaanderen, West-Europa en wereldwijd.



schillende landen in 2002 stabiel bleef in vergelijking met 2001. Dat betekent dat de Monitor een goede benchmark is en toont aan dat de methodologie werkt. Beduidend is ook dat de Europese Commissie haar ondernemersbeleid grotendeels steunt op de resultaten van de GEM-studie. Zij giet haar bevindingen nu in een 'Green Book of Entrepreneurship in Europe'.

De GEM-editie 2002 bevatte ook een nieuwigheid. Voor het eerst werd er gefocust op 'high potential' bedrijven. In absoluut aantal heeft Vlaanderen weinig activiteit met betrekking tot de opstart van dergelijke ondernemingen: maar 0,5% van de Vlaamse beroepsbevolking was betrokken bij een nieuw high-potential bedrijf. Dit lage cijfer is problematisch gezien het belang van high-potentials voor de groei van een land of een regio.

Ten slotte is het ook interessant op te merken dat na drie jaar GEM-studie er een positieve relatie gevonden werd tussen de TEA-index en de toekomstige groei in het BNP; meerbepaald is er een duidelijk positief verband tussen de mate waarin high-potential bedrijven worden opgestart en de economische groei van een land twee jaar later. Uit een hoge graad van ondernemerschap volgt dus een

hoge economische groei. Toch is het belangrijk dat weinig ondernemerschap niet automatisch een lage economische groei inhoudt. In Vlaanderen is de economische groei en welvaart momenteel niet slecht in vergelijking met andere landen. De internationale GEM-resultaten suggereren echter dat het stimuleren van nieuwe bedrijven binnen een economie op lange termijn een belangrijke voorwaarde zal zijn voor blijvende economische welvaart in Vlaanderen.

Dirk De Clercq
Mathieu De Sutter
Vlerick Leuven, Gent Management School & Universiteit Gent

Noten

1. De som van ondernemingsgraad uit opportuniteit en uit noodzaak komt niet overeen met de totale ondernemingsgraad aangezien sommige respondenten niet in één van beide categorieën konden worden geplaatst.
2. Reynolds, P., Bygrave, B., Autio, E., Cox, L., and Hay, M. 2002. *Global Entrepreneurship Monitor, 2002 Executive Report*.